

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Педагогічний факультет
Кафедра педагогіки початкової, інклюзивної та вищої освіти

**Методичні рекомендації
до практичних занять**

**з навчальної дисципліни
«Педагогіка початкової освіти»**

для здобувачів першого (бакалаврського) рівня освіти

Рівне – 2022

Педагогіка початкової освіти: методичні рекомендації до практичних занять для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 012 Дошкільна освіта, додаткова спеціальність 013 Початкова освіта / укл. О. Боровець. Рівне: РДГУ, 2022. 40 с.

Рецензенти:

Хом'як О., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії та методики початкової освіти Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка С. Дем'янчука

Костолович Т., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії та методик початкової освіти Рівненського державного гуманітарного університету

Рекомендовано до друку на засіданні кафедри педагогіки початкової, інклюзивної та вищої освіти РДГУ (протокол № 13 від 01 грудня 2022р.)

Передмова

У сучасній вищій школі функціонують різноманітні організаційні форми навчання. Важливою формою організації навчально-пізнавальної діяльності здобувачів вищої освіти під керівництвом викладача є практичні заняття.

Практичні заняття є однією із найпоширеніших форм організації освітнього процесу у вищій школі. Практичне заняття – це форма навчального заняття, за якої викладач організує детальний розгляд студентами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни та формує вміння і навички їх практичного застосування через індивідуальне виконання завдань відповідно до сформульованих цілей. Практичне заняття спрямоване передусім на поглиблення і розширення знань, здобутих на лекціях, або з першоджерел чи різних видів посібників, а також на оволодіння методикою роботи з науковим матеріалом і найтипівішими для певної дисципліни практичними навичками, що вимагає чіткого, продуманого планування чи моделювання.

Тематика і плани проведення практичних занять із переліком рекомендованої літератури заздалегідь доводяться до відома здобувачів вищої освіти. Студенти згідно з тематичним планом самостійно опрацьовують лекційний матеріал, рекомендовану літературу. За потреби – готують необхідні дидактичні матеріали і виконують домашні завдання.

Часто заняття будуються таким чином, що їх можна характеризувати як практично-семінарські – це такий вид навчальних практичних занять студентів ЗВО, який передбачає самостійне вивчення здобувачами вищої освіти за завданням викладача окремих питань і тем лекційного курсу з наочним оформленням матеріалу у вигляді реферату, доповіді, повідомлення, презентації тощо. Такі заняття тісно пов'язані з лекціями та іншими формами навчальної роботи і зорієнтовані на формування у здобувачів освіти умінь і навичок самостійно здобувати знання. Вони сприяють розвитку пізнавальної активності й самодіяльності студентів більшою мірою, аніж будь-які інші форми організації навчання; розвивають логічне мислення, спонтанне мовлення, вміння висловлювати й аргументувати власні думки, критично аналізувати аргументи опонентів, а також допомагають глибокому засвоєнню фундаментальних знань, формуванню переконань, виробленню активної життєвої позиції.

Підготовка до практичних занять здійснюється в кілька етапів: прослуховування лекції з теми, підбір літератури, вивчення і конспектування рекомендованої літератури, складання тексту виступу (план, тези, доповідь), безпосередня участь у проведенні заняття.

Загальні рекомендації щодо підготовки до практичного заняття

Відбираючи матеріал для виступу, потрібно враховувати його цінність, інформативність. Необхідно уникати перерахування фактів, оскільки нагромадження деталей перешкоджає переконливо вибудувати доведення, розкрити внутрішні зв'язки між явищами. Форма викладу матеріалу теж має бути чіткою, література сучасною, з достовірним представленням наукових фактів.

При підготовці до виступу неприпустимо вдаватися до механічного переписування матеріалу з одного або кількох джерел, чужих конспектів. Критичне осмислення матеріалу, різних джерел, відстеження розвитку думки авторів, побудови доведень і аргументації сприяє формуванню власного погляду на проблеми, самостійного творчого мислення.

Щоб оволодіти необхідними знаннями, здобувач вищої освіти має готуватися до усіх питань плану заняття. Виступ має містити такі елементи: вступ, глибоке і добре аргументоване висвітлення питання, узагальнення, висновки. Після виступу студент повинен бути готовим відповісти на запитання викладача або одногрупників, що передбачає оволодіння матеріалом з кожного питання практичного заняття. Виступ здобувача вищої освіти, уважне вислуховування виступів інших студентів є своєрідним повторенням і закріпленням вивченої теми.

Секрети успішного виступу

Визначити мету виступу. Спланувати його завершення. Продумати початок виступу та способи захоплення уваги аудиторії. Визначити структуру та логіку тексту. Продумати засоби підтримування уваги. Створити адекватні візуальні засоби. Відрепетирувати виступ.

Розпочніть із чіткого визначення ідеї виступу. Яким є його завдання?

Визначення мети допоможе з'ясувати, яку інформацію повинен містити виступ.

Важливою частиною виступу є початок, зокрема, перші дві хвилини: Ви або захопите аудиторію від самого початку, або втратите її. Вдалим початком можуть бути провокаційне питання, історія з життя, якісь факти або статистичні дані, згадка останніх новин або відома цитата.

Продумайте основний зміст виступу. Це можна зробити, структуруючи виступ у хронологічному порядку якихось подій, за темами або категоріями. Можна використати прийом контрасту й порівняти різні особливості та переваги або нове зі старим, достоїнства з недоліками, проблеми з їх розв'язанням.

Цікавішим виступ можуть зробити привабливі візуальні засоби; цікавий приклад, реальні історії. Дослідження свідчать про те, що використання візуальних засобів на 40% швидше дозволяє переконати людей у чомусь (порівняно з тим самим виступом, але не доповненим візуальними засобами). Візуальні засоби допомагають розповісти те саме за коротший час. Правильно дібрані візуальні засоби стимулюють інтерес аудиторії, сприяють розумінню

отриманої інформації, встановлюють довірчі взаємини між тим, хто виступає, і тими, хто слухає. Використовуйте приклади, близькі аудиторії, які слухачі можуть пов'язати зі своїм життям або роботою.

Підготуйте нотатки. Узагалі, чим менше автор виступу покладається на письмові нотатки, тим краще, тому що це дозволяє йому підтримувати з аудиторією візуальний контакт.

Під час виступу важливо дивитися не на підлогу або понад головами слухачів, а на них. Виступ має бути стислим, конкретним і зрозумілим. Для того, щоб наголосити на основному у висловлюваному матеріалі, ці думки можна повторити, але не вживати щоразу одні й ті самі фрази. Не варто намагатися охопити відразу багато питань. Намагайтеся уникати словесних штампів, утертих слів і висловлювань.

Завершення – дуже важлива частина виступу, адже саме тут потрібно зробити висновки, підвести підсумки сказаного.

Підготовка до диспутів, дискусій

Обговорення важливих питань чи проблем на практичних заняттях відбувається у формах диспутів, дискусій, дебатів тощо.

Одна з найчастіше вживаних форм організації занять є диспут, в ході якого студенти обмінюються думками та обговорюють актуальні проблеми. З метою проведення продуктивного диспуту використовується така структура:

- Вступне слово ведучого (повідомлення теми, проблеми, мети).
- Розвиток диспуту - виступи (виголошення різноманітних позицій та думок): усні, письмові, ілюстративні.
- Запитання учасників диспуту один одному (уточнення позицій).
- Висловлювання і аргументація думок: (відповіді на запитання, аргументація, спростування).
- Підведення підсумків: теоретичні висновки, практичні поради, рекомендації.

Диспути, які носять пошуковий, дискусійно–полемічний характер, відкривають широкі можливості для глибшого вивчення певних тем та для надання можливості кожному учаснику висловити власну позицію, аргументувати її, знайти одностумців.

Проведення диспуту вимагає від здобувачів вищої освіти підготовки і дотримання правил:

1. Говорити чітко, аргументовано, наводити джерела інформації.
2. Уважно вислуховувати думки одностумців і опонентів, цінувати та поважати їх.
3. Не перебивати, вислуховувати до кінця.
4. Бути дружелюбним, ввічливим, дипломатичним.
5. Враховувати емоційність кожного учасника.

Особлива увага зосереджується на аргументації думок. Аргументами, які підтверджують силу думки, можуть бути:

- закони, документи;
- точно встановлені факти;

- експериментально доведені висновки;
- заключення експертів;
- цитати з публічних заяв, книг, авторитетних джерел;
- свідчення очевидців подій;
- статистична інформація, яка виконана професіоналами;
- результати соціологічних опитувань, проведених відповідними спеціалізованими організаціями.

Найбільш вільна форма дискусії - мозковий штурм, головна функція якого – генерування ідей. Основні правила проведення мозкового штурму:

1) відсутність критики, адже вільний потік ідей можливий лише за умови відсутності страху бути критично оціненим;

2) заохочення ідей – робиться акцент на кількості ідей, применшуючи важливість їх якості, оскільки на стадії висловлення оцінок можна буде висловитися з приводу якісної значущості тієї чи іншої думки;

3) рівноправність учасників – найкращий спосіб уникнути домінування окремих учасників – встановити схему, коли учасники висловлюються по черзі;

4) свобода асоціацій – не слід накладати обмеження на процес висловлювання, щоб отримати оптимальну кількість пропозицій;

5) запис усіх ідей – письмове фіксування ідей спонукає учасників до подальших роздумів та застерігає від повторів;

6) час для осмислення – коли всі пропозиції та ідеї записано, варто дати групі час для осмислення, аналізу, пошуку альтернатив.

Переваги мозкового штурму – заохочення до креативного мислення, вихід за межі стандартного мислення; у процесі групової роботи зменшується шанс обминути продуктивну ідею, простота у використанні, він не вимагає спеціального обладнання та довготривалої підготовки, а результати оцінити можна швидко.

Професійна підготовка майбутніх педагогів має бути поєднана з практичним досвідом, з практикою. Без педагогічної практики випускник не може починати виконання своїх професійних обов'язків. У цій справі багато важить групове та індивідуальне моделювання педагогічних ситуацій і задач, вирішення яких вимагає від здобувача вищої освіти інтегрованих знань з педагогіки психології, володіння інформацією про нормативно-правове забезпечення освітнього процесу, педагогічної начитаності, кмітливості, винахідливості.

Кожна педагогічна задача потребує від здобувача вищої освіти умінь:

- відповісти на запитання, сформульовані в ситуації;
- запропонувати різні варіанти її вирішення і обрати оптимальний;
- дати психолого-педагогічну характеристику суб'єктів і об'єктів виховання;
- діагностики і прогнозування поведінки учасників ситуації;
- розробити план педагогічних дій на вирішення певної ситуації.

Укладання структурно-логічних схем

Структурно-логічні схеми – це спосіб наочного представлення інформації в структурованому, систематизованому, закодованому за допомогою знаків-сигналів (символічних, графічних, візерункових, словесних) вигляді. Схема як графічне зображення в загальних рисах відображає певну систему, розкриває взаємодію її елементів, визначає особливості зв'язків між елементами системи. Зручність схем у процесі опрацювання навчального матеріалу зумовлена тим, що вони в лаконічному, певним чином спрощеному вигляді дозволяють репрезентувати основну думку, ідею за допомогою умовних елементів.

У складанні схеми важливого значення набуває вибір графічного елементу, способу композиційного об'єднання блоків схеми, засобів зв'язку між елементами (стрілочки, лінії різного типу та розміру), засобів акцентування змістовних позицій (колір, розмір шрифту, тип кеглю, штрихування та ін.). Складання схем сприяє формуванню вмінь та навичок: установлення причинно-наслідкових зв'язків; установлення асоціативних, логічних зв'язків між окремими елементами тексту; унаочнення цілісної структури питання, що розглядається; упорядкування, організації, структуризації процесу пізнання, роботи з текстом; креативного вирішення проблем, візуалізації інформації; використання загальнонаукових методів пізнання (аналіз, синтез, порівняння, ідеалізація, абстрагування тощо) та ін.

Алгоритм складання схеми

1. Сформулювати мету складання структурно-логічної схеми.
2. Визначити специфіку досліджуваного об'єкта – явище чи процес.
3. Прочитати відповідний розділ, підрозділ підручника або кількох навчальних джерел.
4. Проаналізувати текст, виділити головні та другорядні поняття, основні ідеї та смислові блоки. Виписати основні поняття й категорії.
5. Повторно переглянути текст з метою виявлення зв'язків між поняттями й категоріями, інформаційними блоками.
6. Виділити найбільш загальні поняття й категорії.
7. Сформулювати заголовок схеми.
8. Вибрати тип структурно-логічної схеми з урахуванням специфіки змісту та вимог форматування тексту.
9. Вибрати тип графічних елементів (коло, овал, прямокутник і т.п.), засоби зв'язку між елементами (тип ліній та стрілочок), засоби акцентування змісту (колір, шрифт і т.п.).
10. Побудувати загальний проєкт схеми на папері, оцінити ступень його адекватності за всіма вимогами щодо складання структурно-логічної схеми.
11. Побудувати схему з урахуванням виділених взаємозв'язків.
12. Заключний перегляд тексту з метою зіставлення його з побудованою схемою. Перевірка адекватності вибору типу схеми, типу зв'язку між елементами схеми. Остаточне уточнення схеми. Доповнення (за необхідністю).

Тестування рівня знань

Слово «тест» англійського походження і означає випробування, перевірку. Тест – це сукупність завдань, які зорієнтовані на визначення (вимір) рівня (ступеня) засвоєння певних частин змісту навчання.

Поточне тестування є відносно короткотерміновим, тобто не вимагає великих затрат часу; однозначним, тобто не допускає вільного тлумачення тестового завдання; правильним, тобто виключає можливість формулювання багатозначних відповідей; відносно коротким; інформаційним, тобто таким, яке забезпечує можливість зіставлення кількісної оцінки за виконання тесту з порядковою; зручним, тобто придатним для швидкої математичної обробки результатів; стандартним, тобто придатним для широкого практичного використання.

Тести успішності застосовуються на всіх етапах дидактичного процесу. З їх допомогою ефективно забезпечується попередній, поточний, тематичний і підсумковий контроль знань, умінь.

Тестові завдання для поточного контролю (їх кількість 10-15) формуються так, щоб охопити найважливіші елементи знань, умінь, які вивчили студенти протягом однієї або декількох тем. Тривалість виконання тесту не повинна перевищувати 10 - 12 хв. Після завершення роботи обов'язково аналізуються допущені помилки. Для прискорення аналізу використовуються зразкові тести з правильними відповідями. Дуже важливо при цьому домогтись усвідомлення кожним студентом причин виникнення помилок.

Теми практичних занять

№	Тема
1	Становлення і розвиток педагогіки початкової освіти як науки
2	Особливості процесу виховання в НУШ. Принципи виховання
3	Основні напрями виховання у початковій школі
4	Методи і організаційні форми виховання учнів початкової школи
5	Форми роботи вчителя початкових класів з батьками учнів
6	Реалізація компетентнісного підходу в освітньому процесі сучасної початкової школи
7	Процес навчання в НУШ
8	Реалізація змісту освіти у сучасній початковій школі
9	Вибір методів і засобів навчання
10	Форми організації навчання. Урок у початковій школі
11	Багатоваріантність структури сучасного уроку
12	Контроль та оцінювання навчальних досягнень молодших школярів

Практичне заняття 1

Тема: Становлення і розвиток педагогіки початкової освіти як науки

Мета: сформувані уявлення про процес та розвиток педагогіки початкової освіти як науки, формувати гуманістичну спрямованість особистості майбутнього педагога.

Студенти повинні знати: об'єкт, предмет, функції та завдання педагогіки початкової освіти; сутність основних категорій педагогіки початкової освіти, видатних представників педагогічної думки України та зарубіжжя.

Студенти повинні вміти: аналізувати взаємозв'язки педагогіки початкової освіти з іншими науками, оперувати основними категоріями педагогіки початкової освіти.

Питання для обговорення

1. Виникнення педагогіки як науки.
2. Об'єкт, предмет, функції та завдання педагогіки початкової освіти.
3. Зв'язок педагогіки з іншими науками.
4. Основні поняття педагогіки початкової освіти.
5. Розвиток, соціалізація та виховання особистості.

Питання і завдання для контролю та самоконтролю

1. Охарактеризуйте основні завдання педагогіки початкової освіти.

2. Щоє об'єктом та предметом педагогіки початкових освіти?
3. Охарактеризуйте основні етапи та джерела розвитку педагогіки початкової освіти як науки.
4. Проілюструйте на прикладах взаємозв'язки педагогіки початкової освіти з іншими науками.
5. Охарактеризуйте особливості розвитку, соціалізації та виховання особистості молодшого школяра.

Завдання для самостійної роботи

1. Укласти логічно-структурну схему «Система педагогічних наук».
2. Опрацювати основні положення Державної національної програми «Освіта» (Україна XXI ст.)

Література

1. Історія української школи і педагогіки: хрестоматія/ Упор. О.О.Любар. Київ: Знання, 2003. 456 с.
2. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року: Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/54258/.
3. Лодатко Є.О., Кондрашова Л. В. Вчитель початкової школи у соціокультурному вимірі суспільства: навч. пос. Київ: Слово, 2015. 232 с.
4. Мосіяшенко В.А. Українська етнопедагогіка: навч. посіб. Суми: Університетська книга, 2005. 176 с.
5. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка: навчальний посібник. Київ: КДНК, 2001. 608 с.
6. Стельмахович М.Г. Українська народна педагогіка: навчально-методичний посібник. Київ: ІЗМН, 1997. 232 с.
7. Фіцула М.М. Педагогіка: навчальний посібник. Київ: Академвидав, 2007. 560 с.
8. Щербань П.М. Прикладна педагогіка: навчально-методичний посібник. Київ: Вища школа, 2002. 215 с.

Практичне заняття 2

Тема: Особливості процесу виховання в НУШ. Принципи виховання

Мета: сформувати поняття про процес виховання, його структуру і рушійні сили, особливості планування і організації в НУШ, охарактеризувати мету і завдання виховання, формувати поняття про закономірності, принципи виховання, формувати гуманістичну спрямованість особистості майбутнього педагога.

Студенти повинні знати: специфіку процесу виховання та його структуру, рушійні сили, сутність понять «закономірності виховання», «принципи виховання», систему принципів виховання.

Студенти повинні вміти: аналізувати й оцінювати умови, у яких відбувається виховання, встановлювати взаємозв'язок закономірностей і принципів виховання.

Питання для обговорення

1. Процес виховання, його структурні елементи, рушійні сили.
2. Мета і завдання виховання.
3. Особливості процесу виховання в НУШ.
4. Результати процесу виховання.
5. Закономірності і принципи виховання.

Питання і завдання для контролю та самоконтролю

1. Розкрийте сутність процесу виховання, особливості його організації у сучасній початковій школі (НУШ).
2. У чому полягає виховний ідеал сучасної вітчизняної системи виховання?
3. Які зовнішні та внутрішні суперечності становлять рушійні сили процесу виховання?
4. Розкрийте зміст основних етапів процесу виховання, назвіть його структурні елементи.
5. Сформулюйте поняття «закономірності виховного процесу».
6. Розкрийте суть поняття «принцип виховання».
7. Висвітліть вимоги до змісту, організації та методів виховного впливу згідно з основними принципами виховання.

Завдання для самостійної роботи

Підготуйте повідомлення «Особливості процесу виховання в Новій українській школі».

Підберіть народні прислів'я та приказки, у яких відображено принципи виховання

Література

1. Бех І.Д. Виховання особистості: підр. Київ: Либідь, 2008. 840 с.
2. Ващенко Г.М. Виховний ідеал. Полтава: Полтавський вісник, 1994. 192 с.
3. Волкова Н.П. Педагогіка: посібник для студентів. Київ: Академія, 2003. 576 с.
4. Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ ст.)
5. Карпенчук С.Г. Теорія і методика виховання: навч. пос. Київ: Вища школа, 1997. 252 с.
6. Концепція національно-патріотичного виховання дітей і молоді
7. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка: навчальний посібник. Київ: КДНК, 2001. 608 с.
8. Макаренко А.С. Книга для батьків. Лекції про виховання дітей. Київ: Радянська школа, 1983. 336 с.
9. Стельмахович М.Г. Українська народна педагогіка: навчально-методичний посібник. Київ: ІЗМН, 1997. 232 с.
10. Фіцула М.М. Педагогіка: навчальний посібник. Київ: Академвидав, 2007. 560 с.

Практичне заняття 3

Тема: Основні напрями виховання у початковій школі

Мета: узагальнити і систематизувати знання студентів про зміст виховання, напрями виховання, про багатоаспектність змісту виховання, основні напрями виховання молодших школярів.

Студенти повинні знати: співвідношення мети і змісту виховання, основні підходи до визначення змісту виховання у початковій школі.

Студенти повинні вміти: аналізувати особливості побудови змісту виховання в початковій школі, характеризувати напрями виховання.

Питання для обговорення

1. Поняття про зміст виховання.
2. Українська національна система виховання.
3. Основні напрями виховання: моральне, розумове, громадянське, трудове, естетичне, фізичне, екологічне виховання.

Питання і завдання для контролю та самоконтролю

1. Розкрийте складові змісту виховання.
2. Поясніть сутність поняття «базова культура особистості».
3. Охарактеризуйте складові базової культури особистості.
4. У чому полягає особистісна спрямованість змісту виховання?
5. Охарактеризуйте основні напрями виховання.

Завдання для самостійної роботи

Опрацюйте основні положення Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді

Укладіть структурно-логічну схему «Особистість і колектив», у якій відобразіть сутність, ознаки, функції, структуру учнівського колективу

Література

1. Бех І.Д. Виховання особистості: підр. Київ: Либідь, 2008. 840 с.
2. Ващенко Г.М. Виховний ідеал. Полтава: Полтавський вісник, 1994. 192 с.
3. Волкова Н.П. Педагогіка: посібник для студентів. Київ: Академія, 2003. 576с.
4. Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ ст.)
5. Карпенчук С.Г. Теорія і методика виховання: навч. пос. Київ: Вища школа, 1997. 252 с.
6. Концепція національно-патріотичного виховання дітей і молоді
7. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка: навчальний посібник. Київ: КДНК, 2001. 608 с.
8. Макаренко А.С. Книга для батьків. Лекції про виховання дітей. Київ: Радянська школа, 1983. 336 с.
9. Стельмахович М.Г. Українська народна педагогіка: навчально-методичний посібник. Київ: ІЗМН, 1997. 232 с.
10. Фіцула М.М. Педагогіка: навчальний посібник. Київ: Академвидав, 2007. 560 с.

Практичне заняття 4

Тема: Методи і організаційні форми виховання учнів початкової школи

Мета: узагальнити та систематизувати знання студентів про методи, прийоми, засоби та організаційні форми виховання.

Студенти повинні знати: структуру та функції методів виховання, класифікацію методів виховання, види засобів виховання, фактори, що впливають на вибір методів виховання, основні форми виховної роботи у початковій школі.

Студенти повинні вміти: визначати критерії поділу методів виховання на групи, характеризувати методи виховання, обґрунтовувати власну думку щодо оптимальності певного методу, засобу, форми у конкретній ситуації процесу виховання.

Питання для обговорення

1. Сутність методу і прийому виховання. Засоби виховання.
2. Класифікація методів виховання. Характеристика основних груп методів виховання. Методи самовиховання.
3. Фактори, що визначають вибір методів виховання.
4. Організаційні форми виховної роботи: масові, групові, індивідуальні.

Питання і завдання для контролю та самоконтролю

1. Визначте поняття методу виховання та розкрийте його структуру.
2. Охарактеризуйте класифікацію методів виховання.
3. Обґрунтуйте на конкретних прикладах взаємозумовленість різних методів виховання.
4. Розкрийте методи виховання та самовиховання як цілісну систему.
5. Проаналізуйте основні принципи ефективної організації позакласної та позашкільної виховної роботи.
6. Охарактеризуйте різні підходи до класифікації форм виховної роботи.
7. Наведіть приклади та охарактеризуйте масові, групові, індивідуальні форми виховної роботи.

Завдання для самостійної роботи

1. Укладіть структурно-логічну схему «Класифікація методів виховання».
2. Сформулюйте рекомендації щодо організації і проведення виховних заходів у початковій школі.
3. Розробити план-конспект виховного заходу (ранкової зустрічі) у початковій школі, доцільно добираючи методи і прийоми виховання.

Література

1. Бех І.Д. Проблема методів виховання в сучасній школі. *Педагогіка і психологія*. 1996. №4. С. 136-140.
2. Бех І.Д. Виховання особистості: підр. Київ: Либідь, 2008. 840 с.
3. Ващенко Г.М. Виховний ідеал. Полтава: Полтавський вісник, 1994. 192 с.
4. Волкова Н.П. Педагогіка: посібник для студентів. Київ: Академія, 2003. 576 с.
5. Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ ст.)

6. Карпенчук С.Г. Теорія і методика виховання: навч. пос. Київ: Вища школа, 1997. 252 с.
7. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка: навчальний посібник. Київ: КДНК, 2001. 608 с.
8. Фіцула М.М. Педагогіка: навчальний посібник. Київ: Академвидав, 2007. 560 с.

Практичне заняття 5

Тема: Форми роботи вчителя початкових класів з батьками учнів

Мета: узагальнити та систематизувати знання студентів про форми роботи вчителя початкових класів з батьками учнів.

Студенти повинні знати: функції сім'ї, її роль у виховання дітей; сутність та структуру поняття «педагогічна культура батьків»; основні форми роботи педагога з батьками вихованців.

Студенти повинні вміти: організувати різні форми роботи педагога з батьками школярів; підготувати та провести батьківські збори, лекції для батьків тощо.

Питання для обговорення

1. Сучасні проблеми сімейного виховання.
2. Традиції сімейного виховання. Авторитет батьків. Права та обов'язки батьків. Педагогічна культура батьків.
3. Традиційні та нетрадиційні форми роботи школи з батьками.
4. Система роботи педагога з батьками вихованців.
5. Спільна діяльність школи, сім'ї, громадськості у процесі виховання підростаючого покоління.

Питання і завдання для контролю та самоконтролю

1. Які основні функції виконує сучасна сім'я?
2. Яку роль відіграє сім'я у виховання дитини?
3. Як ви розумієте сутність поняття «педагогічна культура батьків»?
4. Охарактеризуйте основні форми роботи педагога з батьками вихованців.
5. Розкрийте зміст і методику підготовки та проведення батьківських зборів, читацьких конференцій, лекцій для батьків.

Завдання для самостійної роботи

1. Сформулюйте порядок денний батьківських зборів та план їх проведення, змодельуйте фрагмент батьківських зборів.
2. Запропонуйте анкету для батьків дітей молодшого шкільного віку.
3. Запропонуйте декілька правил для батьків, які виховують дітей різних вікових категорій.

Література

1. Волкова Н.П. Педагогіка: посібник для студентів. Київ: Академія, 2003. 576 с.

2. Карпенчук С.Г. Теорія і методика виховання: навч. пос. Київ: Вища школа, 2005. 343 с.
3. Кондрашова Л.Г. Теорія і методика виховної роботи: навч. пос. Луганськ, 2007. 224 с.
4. Кузьмінський А.І., , В.Я. Омеляненко. Теорія і методика виховання: підручник. Київ: Знання, 2008. 415 с.
5. Мельничук С.Г. Педагогіка (Теорія виховання): навч.пос. Київ: Слово, 2012. 288с.
6. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка: навч. пос. Київ: КДНК, 2001. 608 с.
7. Фізеші О.Й. Педагогіка: навч.пос. Київ: Кондор, 2014. 390с.
8. Фіцула М.М. Педагогіка: навч. пос. Київ: Академвидав, 2007. 560 с.
9. Якса Н.В. Основи педагогічних знань: навч. пос. Київ: Знання, 2007. 358с.

Практичне заняття 6

Тема: Реалізація компетентнісного підходу у процесі навчання в початковій школі

Студенти повинні знати: сутність понять «компетентність», «компетенція», «ключові компетентності», «предметні компетентності», характеристики ключових компетентностей.

Студенти повинні вміти: характеризувати ключові та предметні компетентності, способи їх формування; висловлювати власну думку щодо проблеми реалізації компетентнісного підходу у процесі навчання в початковій школі.

Питання для обговорення

1. Компетентнісний підхід до формування змісту освіти початкової школи.
2. Сутність понять: «компетентність», «компетенція», «ключові компетентності», «предметні компетентності».
3. Умови реалізації компетентнісного підходу в навчальному процесі початкової школи

Питання і завдання для контролю та самоконтролю

1. Поясніть сутність поняття «компетентність».
2. Поясніть сутність поняття «компетенція».
3. У чому сутність компетентнісного підходу?
4. Які компетентності називають ключовими?
5. Які ключові компетентності визначають українські вчені?
6. Чому вміння вчитися належить до ключових компетентностей?
7. Які вікові особливості молодших школярів виявляються у новій для них навчальній діяльності?
8. Що таке предметні компетентності?
9. Які умови реалізації компетентнісного підходу у навчальному процесі початкової школи?

Завдання для самостійної роботи

1. Опрацюйте книгу «Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи» (Під заг .ред. О.Овчарук. Київ: «К.І.С.», 2004. 112с.), укладіть тезисний план підрозділу 2.5 «Дискусія українських педагогів навколо питань запровадження компетентнісного підходу в українській освіті» (О.Пометун).

2. Підготуйтеся до педагогічного полілогу «**Реалізація компетентнісного підходу у процесі навчання в початковій школі**» за такими напрямками:

Компетентнісний підхід у освіті: історичні етапи впровадження

Досвід компетентнісної освіти за кордоном

Особливості реалізації компетентнісного підходу в початковій школі .

Література

1. Державний стандарт початкової загальної освіти: Схвалено рішенням колегії Міністерства освіти і науки України від 17.08.2017 р., протокол № 6/1-2. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/derzhavni-standarti>.

2. Дідик О.В. Компетентнісно-орієнтоване навчання у процесі формування творчої особистості молодшого школяра. Харків: Основа, 2010.

3. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / [під заг. ред. О.Овчарук]. Київ: «К.І.С.», 2004. 112 с.

4. Родигіна І.В. Компетентнісно орієнтований підхід до навчання. Харків: Основа, 2008.

5. Савченко О.Я. Дидактика початкової освіти. Київ, 2012.

Практичне заняття 7

Тема: Процес навчання в НУШ

Мета: розширити знання студентів про сутність, функції та структуру процесу навчання.

Студенти повинні знати: роль процесу навчання в структурі дидактичної теорії; поняття викладання й учіння; структуру процесу навчання; характеристику кожного компонента процесу навчання; зв'язки між складовими процесу навчання; основні ланки процесу засвоєння знань, особливості організації процесу навчання в НУШ.

Студенти повинні вміти: характеризувати сутність та функції процесу навчання, його компоненти, пояснювати взаємозв'язок процесів викладання і учіння; аналізувати основні етапи оволодіння знаннями.

Питання для обговорення

1. Процес навчання, його сутність і функції. Процес навчання як система.
2. Особливості організації процесу навчання в НУШ.
3. Викладання і учіння.
4. Структура процесу навчання.
5. Основні етапи оволодіння знаннями.

Питання і завдання для контролю та самоконтролю

1. В чому полягає єдність і специфіка процесу пізнання і навчання?
2. Розмежуйте поняття «процес навчання» і «навчальний процес».
3. Дайте характеристику освітньої, виховної, розвивальної функцій навчання.
4. Як розуміти двобічний характер процесу навчання?
5. Дайте характеристику найважливіших компонентів процесу навчання.
6. Розкрийте психологічні основи діяльності учнів у процесі навчання.
7. Охарактеризуйте основні етапи засвоєння знань учнями.

Завдання для самостійної роботи

Презентуйте структурно-логічну схему «Процес навчання як система»

Повідомлення про дидактичні концепції та їх представників

Проаналізуйте таблицю «Компоненти процесу навчання» (за Н.Мойсеюк)

Компонент процесу навчання	Діяльність вчителя	Діяльність учня

Література

1. Кодлюк Я. П. Дидактика початкової школи: практик. курс. Тернопіль: Астон, 2013. 160 с.
2. Нова українська школа: порадник для вчителя / під заг. ред. Н. М. Бібік. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
3. Савченко О.Я. Дидактика початкової освіти: підручник. Київ: Грамота, 2012. 504 с.
4. Чайка В. Основи дидактики: навчальний посібник. Київ: Академвидав, 2011. 240 с.
5. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року: Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/54258/.

Практичне заняття 8

Тема: Реалізація змісту освіти у сучасній початковій школі

Мета: систематизувати знання студентів про зміст освіти у початковій школі та його реалізацію, сформувані вміння користуватися навчальними планами, програмами, підручниками.

Студенти повинні знати: зміст освіти як компонент дидактичної теорії; основні компоненти змісту освіти та їх функції; державний стандарт освіти та його складові; сутність та структуру навчального плану, навчальних програм та підручників початкової школи; поняття знання, вміння, навички;

Студенти повинні вміти: користуватися навчальним планом і програмою та розробляти тематичні плани; користуватися дидактичним апаратом шкільних підручників.

Питання для обговорення

1. Сучасні характеристики змісту освіти. Реформування змісту освіти в Україні.
2. Наукові вимоги до формування змісту освіти. Зміст освіти у сучасній школі.
3. Державні стандарти освіти. Навчальні плани, програми, підручники.

Питання і завдання для контролю та самоконтролю

1. Що означає поняття «зміст освіти»?
2. Які компоненти має зміст освіти?
3. У чому переваги і недоліки теорії формальної освіти?
4. У чому переваги і недоліки теорії матеріальної освіти?
5. Чим відрізняється освіта від самоосвіти?
6. Чим зумовлена необхідність модернізації змісту освіти?
7. Проаналізуйте співвідношення між загальною, політехнічною і професійною освітою.
8. Які фактори впливають зміст освіти в загальноосвітній школі?
9. Що таке державний стандарт?
10. У чому полягають особливості нових навчальних планів, програм і підручників для початкової школи ?
11. Проаналізуйте пояснювальні записки навчальних програм. Сформулюйте головні завдання вивчення обраної вами навчальної дисципліни.
12. Які основні вимоги до підручника?

Завдання для самостійної роботи

Розкрийте шляхи вдосконалення змісту освіти згідно із Державною національною програмою «Освіта» (Україна XXI ст.)

Поясніть, у чому різниця між базовим та типовим навчальними планами.

Охарактеризуйте структуру та основні положення Державного стандарту загальної початкової освіти.

Проаналізуйте структуру та зміст навчальної програми для 1-4 класів.

Проаналізуйте один із підручників для початкової школи.

Література

1. Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI ст.).
2. Державний стандарт початкової загальної освіти: Схвалено рішенням колегії Міністерства освіти і науки України від 17.08.2017 р., протокол № 6/1-2. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/derzhavni-standarti>.
3. Кодлюк Я. П. Дидактика початкової школи: практ. курс. Тернопіль: Астон, 2013. 160 с.
4. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року: Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/54258/.

5. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / pid zag. red. N. M. Bibik. Kyiv: TOB «Vydavnychij dim «Plejady», 2017. 206 s.

6. Savchenko O.J. Didaktika počatkovoi osvity: pidručnyk. Kyiv: Gramota, 2012. 504 s.

7. Čajka V. Osnovy didaktiki: navčalnyj posibnyk. Kyiv: Akademyvidav, 2011. 240 s.

Navčalnyj prohramy, navčalnyj pidručnyky dla počatkovoi školy.

Практичне заняття 9

Тема: Вибір методів і засобів навчання

Мета: узагальнити та систематизувати знання студентів про методи, прийоми, засоби навчання, про фактори, що визначають вибір методів і засобів навчання.

Студенти повинні знати: структуру та функції методів навчання, різні підходи до класифікації методів навчання, класифікації методів навчання за джерелом знань, за характером пізнавальної діяльності, методи стимулювання і мотивації учіння, методи контролю, види засобів навчання.

Студенти повинні вміти: визначати критерії поділу методів навчання на групи, характеризувати методи навчання, здійснювати вибір методів навчання, обґрунтовувати власну думку щодо оптимальності певного методу у конкретній ситуації процесу навчання.

Питання для обговорення

1. Поняття про методи і прийоми навчання. Структура та функції методів навчання.
2. Класифікація методів навчання.
3. Засоби навчання.
4. Фактори, що зумовлюють вибір методів та засобів навчання.

Питання і завдання для контролю та самоконтролю

1. Чим зумовлена необхідність використання в сучасній школі різноманітних методів навчання?
2. Проаналізуйте функції методів навчання.
3. Які класифікації методів навчання вам відомі?
4. Яка з класифікацій методів навчання найоптимальніша? Обґрунтуйте свою відповідь.
5. У чому полягають переваги і недоліки словесних методів навчання? Яке місце вони посідають в сучасній школі?
6. У чому цінність і особливості використання наочних методів навчання?
7. У якому взаємозв'язку перебувають практичні методи навчання із словесними і наочними?
8. Які методи навчання ефективні у стимулюванні навчально-пізнавальної діяльності учнів?

9. Охарактеризуйте специфіку методів контролю і самоконтролю у навчанні.
10. Охарактеризуйте методику використання підручника у процесі навчання.
11. Які засоби навчання використовуються у початковій школі?

Завдання для самостійної роботи

Порівняльний аналіз класифікацій методів навчання різними авторами
Зацитувати, які методи навчання описано В.О.Сухомлинським у підрозділі
«Розумове виховання і питання методики навчання» у книзі «Павлиська середня школа»

Література

1. Кодлюк Я. П. Дидактика початкової школи: практ. курс. Тернопіль: Астон, 2013. 160 с.
2. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / під заг. ред. Н. М. Бібік. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
3. Савченко О.Я. Дидактика початкової освіти: підручник. Київ: Грамота, 2012. 504 с.
4. Сухомлинський В. О. Павлиська середня школа.
Чайка В. Основи дидактики: навчальний посібник. Київ: Академвидав, 2011. 240 с.

Практичне заняття 10

Тема: Форми організації навчання. Урок у початковій школі

Мета: узагальнити та систематизувати знання студентів про форми організації навчання в їх історичному розвитку.

Студенти повинні знати: сутність поняття «форма організації навчання», особливості основних форм організації навчання, їх позитивні і негативні риси; основні ознаки уроку як форми організації навчання,

Студенти повинні вміти: характеризувати форми організації навчання, аналізувати форми організації навчання, які зустрічаються у сучасній системі освіти, виділяти їх позитивні і негативні риси; характеризувати ознаки та особливості уроку у початковій школі.

Питання для обговорення

1. Поняття про форми організації навчання.
2. Історія форм організації навчання.
3. Особливості класно-урочної системи.
4. Урок як основний елемент класно-урочної системи.

Питання і завдання для контролю та самоконтролю

1. Розтлумачте сутність поняття «форма організації навчання».
2. За якими критеріями класифікують форми організації навчання?
3. Як поділяють форми організації навчання за кількістю учнів?
4. Як поділяють форми організації навчання за місцем навчання?
5. Як поділяють форми організації навчання за дидактичною метою?

6. Яка форма організації навчання вважається найстарішою?
7. У чому суть індивідуальної форми навчання? У чому її переваги та недоліки?
8. Чим відрізняються індивідуально-групова та групова форми організації навчання?
9. Охарактеризуйте класно-урочну систему навчання.
10. Які відомі вам варіанти удосконалення та модернізації класно-урочної системи навчання?
11. Чим пояснюється доцільність використання уроку як основної форми організації навчання в сучасній школі?

Завдання для самостійної роботи

З допомогою таблиці, заповненої самостійно, зробити порівняльний аналіз форм організації навчання

Форма організації навчання	Позитивні риси	Негативні риси

Повідомлення про одну із форм організації навчання

Зачитати цитати про урок як форму організації навчання із праць відомих педагогів, обрати епіграф до заняття

Обговорення статті І. Романової «Сучасний урок у системі навчальної діяльності молодшого школяра».

Література

1. Бондар В. Дидактика: підручник. Київ: Либідь, 2005. 264 с.
2. Волкова Н.П. Педагогіка: посібник для студентів. Київ: Академія, 2003. 576с.
3. Історія української школи і педагогіки: Хрестоматія/ Упор. Любар О.О. Київ, 2003.
4. Малафійк І.В. Дидактика: навчальний посібник. Київ: Кондор, 2005.398 с.
5. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка: навчальний посібник. Київ: КДНК, 2001.608 с.
6. Савченко О.Я. Дидактика початкової освіти: підручник. Київ: Грамота, 2012. 504 с.
7. Чайка В. Основи дидактики: навчальний посібник. Київ: Академвидав, 2011. 240 с.

Практичне заняття 11

Тема: Багатоваріантність структури сучасного уроку

Мета: узагальнити та систематизувати знання студентів про урок як форму організації навчання.

Студенти повинні знати: основні групи вимог до уроку, індивідуальну, групову та фронтальну форми організації роботи учнів на уроці, сутність позаурочних форм організації навчання; основні типи уроків, їх макроструктуру.

Студенти повинні вміти: аналізувати значущість педагогічних, дидактичних, психологічних, санітарно-гігієнічних вимог до уроку; визначати тип уроку за дидактичною метою і місцем уроку в системі інших уроків, укладати плани-конспекти уроків різних типів (визначати їх макро і мікро структуру, добирати доцільні методи, засоби, форми організації учнів на уроці); характеризувати нетрадиційні, інноваційні уроки.

Питання для обговорення

1. Вимоги до сучасного уроку.
2. Форми організації роботи учнів на уроці.
3. Типологія уроків.
4. Класифікація типів уроку за В.О.Онищуком. Структура уроків різних типів.
5. Нетрадиційні уроки.
6. Особливості уроку у малокомплектній (малочисельній) школі.

Питання і завдання для контролю та самоконтролю

1. Назвіть та обґрунтуйте вимоги до сучасного уроку.
2. У чому сутність фронтальної, індивідуальної і групової форми організації навчальної діяльності учнів на уроці? Охарактеризуйте переваги і недоліки кожної з них.
3. У чому особливість класифікацій різних авторів? Порівняйте різні класифікації.
4. Назвіть типи уроку, які виділені В.О.Онищуком.
5. Охарактеризуйте структуру кожного з типів уроку.
6. Який урок називають нетрадиційним? У чому полягає особливість підготовки та проведення нетрадиційного уроку?
7. Що таке інтеграція? У чому особливість інтегрованого уроку?
8. У чому полягають дидактичні особливості уроку у першому класі?
9. У чому особливість структури уроку у малокомплектній школі?

Завдання для самостійної роботи

Презентуйте структурно-логічну схему «Типи і структура уроку»

Сформулюйте рекомендації молодому вчителю на основі опрацювання підрозділу «Структурні особливості уроків залежно від їх мети і змісту» із книги О.Я.Савченко «Урок в початкових класах»

Ознайомтеся із різними підходами до оформлення планів-конспектів уроків. Визначте тип уроку, проаналізуйте дидактичні цілі та структуру уроків.

Література

1. Волкова Н.П. Педагогіка: навч. посібник. 4-е вид. Київ: Академвидав, 2012. 616 с.
2. Ворожейкіна О.М. 100 цікавих ідей для проведення уроку. Харків: Основа, 2011.
3. Кодлюк Я. П. Дидактика початкової школи: практ. курс. Тернопіль: Астон, 2013. 160 с.
4. Кузьмінський А.І. Технологія і техніка шкільного уроку: навч. посібник. Київ: Знання, 2010. 335 с.
5. Нова українська школа: порадник для вчителя / під заг. ред. Н. М. Бібік. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
6. Савченко О.Я. Урок у початкових класах. Київ, 1993.
7. Садкіна В.І. 101 цікава педагогічна ідея. Як зробити урок. Харків, 2008.

Практичне заняття 12

Тема: Контроль та оцінювання навчальних досягнень молодших школярів

Мета: систематизувати знання студентів про місце і функції, види і форми контролю в процесі навчання, формувати вміння практичного володіння системами педагогічного контролю і оцінки.

Студенти повинні знати: сутність і зміст понять «контроль», «оцінювання», «оцінка», функції, види, форми контролю, вимоги до контрольної-оцінювальної діяльності, критерії, показники та рівні оцінювання.

Студенти повинні вміти: аналізувати функції контролю, застосовувати різні форми, види і методи контролю, самоконтролю, користуватися критеріями виставлення оцінок.

Питання для обговорення

1. Моніторинг якості освіти.
2. Діагностика і контроль результатів навчання.
3. Види, форми, методи контролю.
4. Оцінювання результатів навчання. Критерії, показники, рівні.
5. Вимоги до контрольної-оцінювальної діяльності вчителя.

Питання і завдання для контролю та самоконтролю

1. Доведіть, що контроль навчальної діяльності учнів ширше поняття, ніж її перевірка.
2. У чому полягають функції контролю?
3. Охарактеризуйте основні види оцінювання навчально-пізнавальної діяльності учнів.
4. Розкрийте зміст основних педагогічних вимог до контролю успішності учнів.
5. Які види контролю успішності використовують у сучасній школі?
6. Охарактеризуйте основні методи контролю успішності учнів.

7. Яким вимогам повинно відповідати виставлення оцінок учителем?
8. Які критерії оцінювання навчальних досягнень учнів за 12-бальною системою оцінювання?
9. Обґрунтуйте чотири рівні навчальних досягнень учня.
10. Сформулюйте поняття про якість знань, його складові та взаємозв'язок між ними.
11. Розкажіть про засоби та прийоми формування в учнів самоконтролю та самооцінки.

Завдання для самостійної роботи

Прочитуйте думки видатних педагогів щодо контролю, перевірки і оцінювання знань учнів. Чи погоджуєтесь з цими думками?

Презентуйте структурно-логічну схему «Контроль за навчально-пізнавальною діяльністю учнів»; таблицю «Рівні і загальні критерії оцінювання навчальних досягнень учнів»

Література

1. Бондар В. Дидактика: підручник. Київ: Либідь, 2005. 264 с.
2. Волкова Н.П. Педагогіка: посібник для студентів. Київ: Академія, 2009. 576 с.
3. Малафійк І.В. Дидактика: навчальний посібник. Київ: Кондор, 2005. 398 с.
4. Моніторинг якості освіти: світові досягнення та українські перспективи / За заг.ред. О.І.Локшиної. Київ: К.І.С., 2004. 128 с.
5. Моніторинг якості освіти: становлення та розвиток в Україні: Рекомендації з освітньої політики / За заг.ред. О.І.Локшиної. Київ: К.І.С., 2004. 160 с.
6. Кодлюк Я. П. Дидактика початкової школи: практик. курс. Тернопіль: Астон, 2013. 160 с.
7. Нова українська школа: порадник для вчителя / під заг. ред. Н. М. Бібік. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
8. Савченко О.Я. Дидактика початкової освіти: підручник. Київ: Грамота, 2012. 504 с.
9. Чайка В. Основи дидактики: навчальний посібник. Київ: Академвидав, 2011. 240 с.

Тестові завдання для поточного контролю знань

Змістовий модуль 1.

1. Що вивчає педагогіка початкової освіти?

1. Мистецтво впливу на особистість.
2. Закономірності фізіологічного розвитку молодшого школяра.
3. Принципи професійної освіти людини.
4. Процеси навчання, виховання і розвитку молодшого школяра.

2. Із вказаних понять виділіть основні категорії педагогіки:

1. розвиток.
2. увага.
3. – здібності .
4. – думка.
5. виховання.
6. освіта.
7. – навчання.
8. процес.
9. – діалектика

3. Які дисципліни не входять до системи педагогічних наук?

1. Дидактика.
2. Гігієна.
3. Етика.
4. Історія педагогіки.
5. Соціологія.
6. Методика викладання математики.
7. Філософія.
8. Школознавство.
9. Фізіологія

4. До якої галузі педагогічних наук належить педагогіка початкової освіти?

1. Загальна педагогіка.
2. Вікова педагогіка.
3. Методики викладання .
4. Соціальна педагогіка.
5. Етнопедагогіки.
6. Порівняльна педагогіка.
7. Превентивна педагогіка.

5. Провідний вид діяльності молодшого школяра:

1. Навчальна діяльність.
2. Навчально-професійна діяльність.
3. Ігрова діяльність.
4. Особистісне спілкування.
5. Трудова діяльність.

6. Процес і результат засвоєння людиною знань, умінь і навичок та пов'язаних з ними практичних, пізнавальних способів діяльності:

1. Виховання.
2. Розвиток.
3. Освіта.
4. Навчання.
5. Формування.
6. Соціалізація .

7. Соціально зумовлена система психічних якостей індивіда, що визначається залученістю людини до конкретних суспільних, культурних, історичних відносин – це:

1. Дитина.
2. Учень молодшого шкільного віку.
3. Особистість.
4. Індивід.
5. Індивідуальність.

8. Основні чинники розвитку особистості: _____, _____, _____.

9. Соціалізація – це:

1. здатність організму відтворювати потомство, передавати свої ознаки наступним поколінням, відновлення у нащадків біологічної подібності.

2. процес інтеграції індивіда в суспільство, засвоєння ним соціального досвіду, системи соціальних зв'язків та відносин, на основі яких відбувається формування значущих якостей особистості.

3. процес становлення особистості, вдосконалення її фізичних та духовних сил під впливом зовнішніх і внутрішніх, керованих і некерованих чинників, серед яких найважливішими є цілеспрямоване виховання й навчання.

10. Основні види діяльності вчителя:

1. діагностична, 2. прогностична, 3. Проектувальна. 4. _____, 5. _____,
6. комунікативно-стимуляційна, 7. _____, 8. дослідницько-творча.

11. Виховання – це:

1. здатність організму відтворювати потомство, передавати свої ознаки наступним поколінням, відновлення у нащадків біологічної подібності.

2. процес інтеграції індивіда в суспільство, засвоєння ним соціального досвіду, системи соціальних зв'язків та відносин, на основі яких відбувається формування значущих якостей особистості.

3. соціально і педагогічно організований процес формування людини як особистості.

12. Виховання дітей на культурно-історичному досвіді свого народу, його звичаях, традиціях та багатосторонній мудрості, духовності -

1. Соціалізація. 2. Виховний ідеал. 3. Розвиток особистості. 4. Національне виховання.

13. Керівні положення, які відображають загальні закономірності процесу виховання і визначають вимоги до змісту, організації, методів виховного впливу -

1. Принципи виховання. 2. Виховні ідеали. 3. Мета виховання. 4. Правила виховання. 5. Цілі виховання.

14. Стійкі, повторювані, об'єктивно існуючі зв'язки у вихованні, реалізація яких сприяє ефективному розвитку особистості -

1. Принципи виховання. 2. Виховні ідеали. 3. Мета виховання. 4. Правила виховання. 5. Закономірності виховання.

15. Принцип виховання, який передбачає гуманне ставлення до вихованця і постановку розумних вимог до нього -

1. Принцип цілеспрямованості. 2. Принцип систематичності та послідовності. 3. Принцип урахування вікових та індивідуальних особливостей учнів. 4. Принцип народності. 5. Принцип поваги до особистості, поєднана з розумною вимогливістю до неї. 6. Принцип етнізації.

16. Принцип виховання, який передбачає орієнтацію вихователя на хороше в людині, його довіру до здорових намірів і прагнень учнів -

1. Принцип цілеспрямованості. 2. Принцип систематичності та послідовності. 3. Принцип урахування вікових та індивідуальних особливостей учнів. 4. Принцип народності. 5. Принцип опори на позитивне в людині. 6. Принцип етнізації. 7. Принцип єдності свідомості і поведінки.

17. Принцип виховання, що полягає в тому, щоб бачити неповторність, творчу індивідуальність кожної дитини, виявляти, розкривати, плекати у неї неповторний індивідуальний талант -

1. Принцип цілеспрямованості. 2. Принцип систематичності та послідовності. 3. Принцип урахування вікових та індивідуальних особливостей учнів. 4. Принцип народності. 5. Принцип поваги до особистості, поєднана з розумною вимогливістю до неї. 6. Принцип етнізації.

18. Принцип виховання, що передбачає органічний зв'язок культурними традиціями свого народу та із культурним надбанням всього людства -

1. Принцип цілеспрямованості. 2. Принцип систематичності та послідовності. 3. Принцип урахування вікових та індивідуальних особливостей учнів. 4. Принцип народності. 5. Принцип поваги до особистості, поєднана з розумною вимогливістю до неї. 6. Принцип культури відповідності. 7. Принцип гуманізації.

19. Принцип виховання, що передбачає органічний зв'язок із культурним надбанням всього людства, історією свого народу, його мовою, культурними традиціями, народним мистецтвом -

1. Принцип цілеспрямованості. 2. Принцип систематичності та послідовності. 3. Принцип урахування вікових та індивідуальних особливостей учнів. 4. Принцип народності. 5. Принцип поваги до особистості, поєднана з розумною вимогливістю до неї. 6. Принцип етнізації.

20. Принцип виховання, що полягає в тому, щоб світогляд набув для кожного учня суб'єктивного смислу, став переконанням, поєднанням зі знаннями і практичними діями -

1. Принцип цілеспрямованості. 2. Принцип систематичності та послідовності. 3. Принцип єдності свідомості і поведінки. 4. Принцип народності. 5. Принцип поваги до особистості, поєднана з розумною вимогливістю до неї. 6. Принцип етнізації.

21.Формування таких якостей особистості, які дають людині можливість відчувати себе морально, соціально, політично і юридично дієздатною - -

1. Моральне виховання.
2. Естетичне виховання.
- 3 Фізичне виховання.
4. Громадянське виховання.
5. Розумове виховання.
6. Екологічне виховання.

22.Діяльність вихователя, спрямована на розвиток інтелектуальних сил і мислення учнів –

1. Моральне виховання.
2. Естетичне виховання.
- 3 Фізичне виховання.
4. Громадянське виховання.
5. Розумове виховання.
6. Екологічне виховання.

23. Систематична педагогічна діяльність, спрямована на розвиток у людини культури взаємодії з природою -

1. Моральне виховання.
2. Естетичне виховання.
- 3 Фізичне виховання.
4. Громадянське виховання.
5. Розумове виховання.
6. Екологічне виховання.

24. Педагогічна діяльність, спрямована на формування здатності сприймати і перетворювати дійсність за законами краси

1. Моральне виховання.
2. Естетичне виховання.
- 3 Фізичне виховання.
4. Громадянське виховання.
5. Розумове виховання.
6. Екологічне виховання.

25. Система заходів, спрямованих на зміцнення здоров'я людини, загартування її організму, розвиток рухових навичок і вмінь

1. Моральне виховання.
2. Естетичне виховання.
- 3 Фізичне виховання.
4. Громадянське виховання.
5. Розумове виховання.
6. Екологічне виховання.

26. Способи діяльності вихователів і вихованців з метою досягнення виховних цілей –

1. Принципи виховання.
2. Методи виховання.
3. Прийоми виховання.
4. Напрями виховання.

27. Методи формування свідомості особистості:

1. Бесіди, лекції, методи дискусії, переконання, навіювання, приклад;
2. Педагогічна вимога, громадська думка, довір'я, привчання, тренування, створення виховних ситуацій, прогнозування;
3. Гра, змагання, заохочення, покарання.

28. Методи стимулювання діяльності і поведінки:

1. Бесіди, лекції, методи дискусії, переконання, навіювання, приклад;
2. Педагогічна вимога, громадська думка, довір'я, привчання, тренування, створення виховних ситуацій, прогнозування;
3. Гра, змагання, заохочення, покарання.

29. Методи організації діяльності та формування досвіду суспільної поведінки:

1. Бесіди, лекції, методи дискусії, переконання, навіювання, приклад;
2. Педагогічна вимога, громадська думка, довір'я, привчання, тренування, створення виховних ситуацій, прогнозування;
3. Гра, змагання, заохочення, покарання.

30. Систематична і цілеспрямована діяльність особистості, орієнтована на формування і вдосконалення її позитивних якостей та подолання негативних –

1. Виховання. 2. Освіта. 3. Самовиховання. 4. Навчання. 5. Соціалізація. 6. Пізнання.

Змістовий модуль 2.

1. Які основні функції процесу навчання?

1. Пізнавальна, коригуюча, управлінська. 2. Освітня, виховна, розвиваюча. 3. Діагностична, стимулююча, виховна. 4. Мотиваційна, систематизуюча, стимулююча.

2. Компонент процесу навчання, який визначається навчальною програмою:

1. Результативний. 2. Оцінювальний. 3. Регулюючий. 4. Змістовий. 5. Цільовий. 6. Контрольний. 7. Мотиваційний.

3. Компонент процесу навчання, який стимулює пізнавальну діяльність учнів:

1. Результативний. 2. Оцінювальний. 3. Регулюючий. 4. Змістовий. 5. Цільовий. 6. Контрольний. 7. Мотиваційний.

4. Доберіть поняття до визначень:

1. Сукупність послідовних дій для досягнення будь-якого результату – це...
2. Поняття, що відображає узагальнені відмінності (час, конкретні умови) в протіканні навчання в різних типах освітніх установ - ...
3. Поняття, що відображає суттєві ознаки навчання і характеризує його модель - ...

Слова для довідок: пізнання, процес, процес навчання, розвиток, освіта, навчальний процес, учіння, викладання.

5. Процес і результат засвоєння людиною знань, умінь і навичок та пов'язаних з ними практичних, пізнавальних способів діяльності:

1. Виховання. 2. Розвиток. 3. Освіта. 4. Навчання. 5. Формування

6. Цілеспрямований процес взаємодії учителя і учнів, у ході якого здійснюється освіта людини:

1. Виховання. 2. Розвиток. 3. Самоосвіта. 4. Навчання. 5. Формування.

7. Що є предметом загальної дидактики?

1. Теорія навчання окремого предмета. 2. Психологічний розвиток особистості. 3. Усебічний розвиток особистості. 4. Зв'язок викладання і учіння, їх взаємодія.

8. Із вказаних понять виділіть основні категорії дидактики:

1. – викладання. 2. формування. 3. – метод навчання. 4. – думка. 5. виховання. 6. – дидактичний принцип. 7. – навчання. 8. процес. 9. – діалектика 10. освіта.

9. Компонент процесу навчання, який відображає процесуальну суть навчання і реалізується з допомогою оптимальних методів, засобів, форм навчання:

1) мотиваційний; 2) змістовий; 3) контрольню-регулюючий; 4) цільовий; 5) операційний; 6) результативний.

10. Компонент процесу навчання, який забезпечує функціонування зворотного зв'язку в навчальному процесі:

1) мотиваційний; 2) змістовий; 3) контрольню-регулюючий; 4) цільовий; 5) операційний; 6) результативний.

11. Принцип навчання, який передбачає проектування проміжних і кінцевих результатів навчання:

1. Науковості. 2. Систематичності. 3. Міцності. 4. Свідомості. 5. Доступності. 6. Наочності. 7. Активності. 8. Індивідуального підходу. 9. Емоційності. 10. Ґрунтовності. 11. Послідовності. 12. Зв'язку теорії з практикою. 13. Цілеспрямованості.

12. Якому принципу навчання відповідають такі правила: Від простого до складного, від відомого до невідомого?

1. Наочності. 2. Науковості. 3. Доступності. 4. Зв'язку теорії з практикою. 5. Міцності.

13. Пропущені в тексті слова заповніть адекватними змісту поняттями.

Вихідні дидактичні положення, які відображають закономірності процесу навчання називаються..... . З них впливають ..... навчання, які визначають характер окремих методичних ....., що використовує вчитель. (Слова для довідки: закони, прийоми, закономірності, правила, суперечності, принципи, засоби, форми, цілі).

14. Принцип навчання, який передбачає використання логічних операцій і позитивного ставлення учнів до навчання:

1. Науковості. 2. Систематичності. 3. Міцності. 4. Свідомості. 5. Доступності. 6. Наочності. 7. Активності. 8. Індивідуального

підходу. 9. Емоційності. 10. Ґрунтовності. 11. Послідовності. 12. Зв'язку теорії з практикою. 13. Цілеспрямованості.

15. Якому принципу навчання відповідає таке правило: Часто використовуйте питання «чому», щоб навчити учнів розуміти причинно-наслідкові зв'язки?

1. Свідомості й активності. 2. Науковості. 3. Доступності. 4. Зв'язку теорії з практикою. 5. Наочності.

16. Принцип навчання, який передбачає формування в учнів вміння володіти настроями та виховує почуття радості від успіхів у навчанні:

1) Науковості. 2) Систематичності 3) Міцності. 4) Свідомості. 5) Доступності. 6) Наочності. 7) Активності. 8) Індивідуального підходу. 9) Емоційності. 10) Ґрунтовності. 11) Послідовності. 12) Зв'язку теорії з практикою. 13) Цілеспрямованості.

17. Об'єктивні, необхідні, загальні зв'язки між метою та завданнями, змістом та методами педагогічного процесу і його результатами, це:

1) принципи навчання; 2) правила навчання; 3) методи навчання; 4) закономірності навчання.

18. Принцип навчання, який вимагає засвоювати навчальний матеріал у поєднанні з вивченим раніше:

1) Науковості. 2) Систематичності 3) Міцності. 4) Свідомості. 5) Доступності. 6) Наочності. 7) Активності. 8) Індивідуального підходу. 9) Емоційності. 10) Ґрунтовності. 11) Послідовності. 12) Зв'язку теорії з практикою. 13) Цілеспрямованості.

19. Принцип навчання, який передбачає безперервний перехід від нижчого до вищого ступеня викладання і учіння:

1) Науковості. 2) Систематичності 3) Міцності. 4) Свідомості. 5) Доступності. 6) Наочності. 7) Активності. 8) Індивідуального підходу. 9) Емоційності. 10) Ґрунтовності. 11) Послідовності. 12) Зв'язку теорії з практикою. 13) Цілеспрямованості.

20. Принцип навчання, який передбачає підбір методів і засобів навчання відповідно до розумового, морального і фізичного розвитку учнів:

1) Науковості. 2) Систематичності 3) Міцності. 4) Свідомості. 5) Доступності. 6) Наочності. 7) Активності. 8) Індивідуального підходу. 9) Емоційності. 10) Ґрунтовності. 11) Послідовності. 12) Зв'язку теорії з практикою. 13) Цілеспрямованості.

21. Необхідний для кожного учня обсяг і рівень знань, умінь і навичок забезпечує.....компонент.

1. шкільний
2. місцевий
3. програмовий
4. державний.

22. Навчальна програма – це:

1. документ, який визначає порядок вивчення навчальних предметів, кількість годин на їх вивчення, початок та кінець кожного семестру.
2. документ, у якому перераховані ті предмети, які вивчаються в певному класі, кількість годин на їх вивчення.
3. документ, що визначає зміст і обсяг знань з кожного предмета, умінь та навичок, які необхідно засвоїти, зміст розділів і тем з розподілом їх за роками.

23. Що слід розуміти під змістом освіти?

1. Це перелік предметів, які вивчаються у школі.
2. Це система науково обґрунтованих знань, умінь і навичок, оволодіння якими забезпечує розвиток духовних, розумових, фізичних сил учня, формування світогляду, моралі, поведінки.
3. Це перелік умінь і навичок якими повинен оволодіти учень.

24. Яку книгу називають підручником?

1. Книгу для самостійної роботи учня в домашніх умовах.
2. Книгу для навчання, яка відповідає дидактичним умовам.
3. Книгу для навчання, яка відповідна навчальній програмі з даного предмету і дидактичним вимогам.

25. Навчальний план – це:

1. документ, який визначає склад навчальних предметів, розподіл їх за роками із визначенням кількості годин, які відводяться на вивчення кожного предмета в тиждень.
2. документ, що визначає тривалість навчального року, семестрів, канікул, кількість годин кожного предмета.
3. документ, що визначає зміст і обсяг знань з кожного предмета, умінь та навичок, які необхідно засвоїти, зміст розділів і тем з розподілом їх за роками.

26. Зміст освіти – це:

1. перелік умінь і навичок якими повинен оволодіти учень.
2. перелік предметів, які вивчаються у школі.
3. система науково обґрунтованих знань, умінь і навичок, оволодіння якими забезпечує розвиток духовних, розумових, фізичних сил учня, формування світогляду, моралі, поведінки.
4. документ, що визначає зміст і обсяг знань з кожного предмета, умінь та навичок, які необхідно засвоїти, зміст розділів і тем з розподілом їх за роками.

27. На формування змісту освіти найбільший вплив мають дві теорії ..... і ..... освіти.

1. духовної і матеріальної
2. матеріальної і формальної
3. формальної і творчої
4. структурної і формальної

28 За зовнішньою формою прояву (за джерелом знань) методи навчання є:

1. бесіда, пояснення, розповідь, диспут, дискусія.
2. індуктивний, дедуктивний, евристичний, дослідницький, репродуктивний.
3. словесні, наочні, практичні.
4. пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, проблемний, частково-пошуковий, дослідницький.

29. Вправи, які передбачають застосування знань, умінь і навичок у нових

ситуаціях:

1. тренувальні
2. контрольні
3. творчі
4. пробні
5. вступні

30. Що слід розуміти під прийомом навчання?

1. – спосіб планування викладання.
2. – шлях руху думки від вчителя до учнів.
3. – часткове положення процесу навчання.
4. – цілеспрямована діяльність учня.
5. – частина методу навчання.
6. – цілеспрямована діяльність учителя.

31. За характером пізнавальної діяльності учнів методи навчання є:

1. бесіда, пояснення, розповідь, диспут, дискусія.
2. індуктивний, дедуктивний, евристичний, дослідницький, репродуктивний.
3. словесні, наочні, практичні.
4. пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, проблемний, частково-пошуковий, дослідницький.

32. Форма організації навчання, основними завданнями якої є поглиблення знань учнів з окремих предметів, розвиток їх пізнавальних інтересів і творчих здібностей –

1. співбесіда
2. факультатив
3. екскурсія
4. домашня робота

33. Для якого типу уроку характерна така структура?

Мотивація навчальної діяльності; повідомлення теми, завдань уроку; повторення і систематизація основних теоретичних положень і основних ідей попередніх уроків; підсумки уроку; повідомлення домашнього завдання.

34. Така форма організації навчання, проведення якої здійснюється в умовах виробництва, природи, музею з метою спостереження і вивчення об'єктів і явищ дійсності -

1. співбесіда
2. факультатив
3. екскурсія
4. домашня робота

35. Основні типи уроків за дидактичними цілями:

1. Комбінований.
2. Засвоєння нових знань.
3. Формування вмінь та навичок.
4. Застосування знань, умінь, навичок.
5. ?
6. Контролю і корекції.

36. Така форма роботи на уроці, яка передбачає постановку перед учнями проблемних питань або пізнавальних завдань, у вирішенні яких беруть участь усі учні –

- 1) парна; 2) групова; 3) фронтальна; 4) бригадна.

37. Такі вимоги до сучасного уроку, які висувають на перший план чіткість навчальних завдань, оптимальний зміст, раціональні методи, дотримання принципів навчання –

1) організаційні, 2) психологічні, 3) загальнопедагогічні, 4) дидактичні, 5) санітарно-гігієнічні.

38. Якість – це критерій оцінки, під яким розуміють:

1. Засвоєння навчального матеріалу в його логічній послідовності і наступності.
2. Кількість усвідомлених учнем істотних зв'язків і відношень у знаннях.
3. Повноту, міцність, глибину, оперативність знань.
4. Уміння учня використовувати знання в змінених, варіативних умовах.

39 Функція контролю, що полягає у визначенні шляхів підвищення ефективності роботи вчителя і пізнавальної діяльності учня:

1. Освітня
2. Виховна
3. Розвивальна
4. Стимулююча
5. Діагностична
6. Управлінська
7. Оцінювальна
8. Прогностична

40. Повнота – критерій оцінки, який визначається:

1. - кількістю усвідомлених учнем істотних зв'язків і відношень у знаннях;
2. – кількістю всіх елементів знання про вивчений об'єкт;
3. – умінням учня використовувати знання у стандартних умовах;
4. - умінням учня використовувати знання у змінених, варіативних умовах.

Педагогічні ситуації

Ситуація 1.

На уроці природознавства вивчали овочі. Учителька принесла у клас і поклала на столі картоплю, буряк, моркву, редьку, перець, баклажан, цибулю, часник, помідор, брукву. Учні із захопленням розглядали різноманітність овочів, які були зібрані разом. Вони не знали назви окремих овочів. Учителька запропонувала дітям записати у зошитах назву кожного овоча. Коротко ознайомились де і як вирощують кожний овоч, для чого його використовують, що можна приготувати з окремих овочів. Робота продовжувалася і на другому уроці. Учителька читала невеличкі оповідання про «життя» тих чи інших овочів. Учні запропонували написати оповідання-казку про улюблений овоч («Як картопля поріднилася з квасолею», «Чому почервонів помідор» та ін.)

Проаналізуйте, яким чином вивчення овочів відповідало вимогам процесу пізнання.

Якою мірою на цих уроках були реалізовані структурні компоненти процесу учіння?

Ситуація 2.

У 4-му класі вивчали тему «Правопис закінчень іменників». На дошці були записані іменники у називному відмінку: пісок, Житомир, листопад, мільйон, радіус, завод, мороз, сміх, журнал, футбол, Дон, Донбас, спорт, вітер, Буг, соняшник, процент, роман, грам, Роман. Учитель запропонував учням поставити ці іменники у родовий відмінок. Діти активно взялися до роботи. Після перевірки виявилось, що було допущено багато помилок. Учні були збентежені, навіть розхвилювалися. Посипалися запитання: «А як же написати правильно?»

Учитель заспокоїв вихованців: «Як бачите, правильно вживати закінчення дуже важливо. Адже у розмовній мові і на письмі усі ми вживаємо багато таких іменників. Та ви навчитесь цьому і зможете виправити допущені помилки. Відкривайте підручники і уважно засвоюйте правила...» Розпочалася активна робота. Учитель допомагав окремим учням, відповідав на запитання...

З якою метою учитель вдався до цього прийому ще до того, як учні ознайомилися з правилами?

Ситуація 3.

Урок читання. Тема: «Життя і діяльність Т.Г. Шевченка». Учитель напередодні уроку розвішав у класі плакати-ілюстрації про життя поета. На дошці були розміщені репродукції з картин Т.Г. Шевченка. Ще до початку уроку учні з інтересом розглядали новий для них матеріал. Уже й на уроці очі дітей були зосереджені на ілюстраціях. Розповідь учителя розбивалася об своєрідний психологічний бар'єр між педагогом і школярами. Ось і дзвінок на перерву. Учитель відчув невдоволення проведеним уроком. А так наполегливо готувався...

*Поясніть цю ситуацію з погляду вимог певних дидактичних принципів.
Дайте учителеві пораду, яким чином уникнути помилок.*

Ситуація 4.

Урок природознавства за темою «Дикі звірі взимку». Учитель розпочинає урок з показу малюнків, розміщених у два ряди: «Звірі восени» і «Звірі взимку». У першому – малюнки лисиці, їжака, ведмедя, борсука, вовка, лося; у другому – лисиці, вовка, лося. Завдання: «Розгляньте уважно малюнки звірів в обох рядах. Що помітили? Сформулюйте запитання, що вас зацікавило». Учні називають звірів, порівнюють обидва ряди і виявляють, що в ряду «Звірі взимку» немає їжака, ведмедя, борсука. Виникло запитання: «Чому у цьому ряду немає їжака, ведмедя і борсука?»

Які методи навчання були використані на уроці?

У чому ефективність використаних методів?

Ситуація 5.

Ішли уроки... Директор школи, Галина Миколаївна, проходила коридором. Раптом за дверима 4 класу вибухнув сміх. Галина Миколаївна увійшла до класу. Здавалося, її приходу ніхто не помітив: сміялися і учні, і вчителька.

- Я подумала, що у класі немає учителя, - іронічно промовила директор.
- Який у вас урок?
- У нас читання, - відповіла Марія Іванівна.
- А я подумала, що урок сміху. Маріє Іванівно, зайдіть до мене у кабінет на перерві.

Змодельуйте ймовірну розмову вчительки і директора. Дайте оцінку ситуації.

Ситуація 6.

Мама Дмитрика прийшла до школи після контрольної роботи з математики.

- Тамаро Юріївно! Чи можу я побачити роботи мого Дмитрика і Сашка? Дмитро стверджує, що вони звірили відповіді задач і прикладів – відповіді однакові, але оцінки різні: у Сашка – 11, а у Дмитрика – 9.

Змодельуйте подальшу розмову вчительки і мами. Дайте оцінку ситуації.

Ситуація 7.

Після уроків директор школи Катерина Петрівна аналізувала урок Олександра Микитовича.

- На уроці ви мало використовуєте наочні посібники. Я вже відвідала сім ваших уроків, і завжди – одне і те саме. Щоразу роблю вам таке зауваження, але зрушення не помітно. Я не кажу, що ви проводите уроки зовсім без унаочнення. Ні, але ж факт лишається фактом: уроки ви унаочнюєте недостатньо, навіть не використовуєте повністю ті наочні посібники, які є в школі. Треба пам'ятати: на уроці – побільше наочності. Тільки так. У цьому – запорука високої успішності.

- Я з вами не зовсім згодний, – заперечив, вислухавши директора, Олександр Микитович. – Невже все, про що говорю на уроці, я повинен показувати? Вважаю, що, застосовуючи на уроках багато наочності, ми затримуємо розвиток абстрактного мислення дітей. Про це не треба забувати. Ось чому ми, самі того не бажаючи, іноді завдаємо шкоди там, де хочемо зробити корисне...

А яка ваша думка з приводу цієї розмови?

Ситуація 8.

Між мамою і Олегом відбулася така розмова:

— Як же це виходить? З усіх предметів у тебе добрі оцінки, а з читання – двійки. Яка причина?

- Я не знаю віршів.

- Чому?

- Ніяк не можу запам'ятати їх.

- А як ти інші уроки вчиш?

- Отак учу. А вірша не можу запам'ятати.

- З математики в тебе четвірка. Невже вірш важче вивчити, ніж розв'язати задачу?

- Мені легше розв'язати п'ять задач, ніж вивчити напам'ять один маленький вірш. Я запам'ятати не можу. Хіба мені приємно, думаєте, мати двійки?

Що б ви порадили у цій ситуації?

Ситуація 9.

Задача здавалася Світлані Павлівні, на перший погляд, легкою і до того ж цікавою. Не розв'язавши її сама, вчителька задала задачу учням як домашнє завдання. Дома Світлана Павлівна, готуючись до уроку, почала розв'язувати задачу. Довго просиділа вона над нею, але так і не розв'язала. Як же бути? Адже вона дала цю задачу учням. Може, із учнів ніхто її не розв'язав? Звернуться до неї. Що вона їм скаже?

Другого дня ще до уроку до неї підійшли учні:

- Світлано Павлівно! У нас задача не виходить.

Учителька найбільше цього боялась.

Як би ви поступили в цій ситуації?

Ситуація 10.

Діти були здивовані: Василько, який відповідав бадьоро і сміливо, отримав меншу оцінку, ніж Сергійко, який розповідав повільно, обдумуючи кожне слово.

Що б ви сказали у зв'язку з цим?

Ситуація 11.

Юра, син офіцера, дуже багато їздив з батьком. Часто на уроці він підносить руку: «Я хочу розповісти». Розповідає довго і цікаво. Діти

слухають уважно, але після кожної його розповіді вчителю доводиться задумуватись, як повністю реалізувати план уроку.

Як би ви вчинили на місці вчителя ?

Ситуація 12.

Вчителька мамі Анатолія повідомила, що він систематично погано справляється із самостійними роботами з математики. Обурена мати відповіла:

- Цього не може бути! Я з ним щоденно готую уроки, він ніколи не йде в школу, не виконавши домашнього завдання. Чому ж у школі не справляється?

У чому причина неуспішності учня?

Ситуація 1

Працюючи у першому класі, я помітила, що в учнів регулярно зникають особисті речі. Це, зрозуміло, викликало тривогу. У класі – нервові реакції, підозрілість і скарги. Хто винен у зникненні речей? Я, вчителька, повинна була припинити крадіжки. Як це зробити?

Проаналізуйте поведінку вчительки. Що б ви зробили на її місці у такому випадку? Запропонуйте свій варіант розв'язання педагогічної задачі.

Ситуація 13

Йде урок у першому класі. Вчителька запитує: «Діти, перед вами два малюнки. На одному – легкова машина, на іншому – вантажна. Назвіть марки цих машин?». Тут же злітають руки. Піднімається один хлопчик.

«Маргарито Петрівно, а який двигун у цих машин: карбюраторний чи дизельний?..». На вчительку жаль було дивитися, її обличчя вкрилося плямами. «Питання задаю я, а ти повинен відповідати на них. Якщо не знаєш, не піднімай руку!».

Дайте оцінку діям учителя.

Поміркуйте: чи могла М. П. сказати, що вона цього не знає, або ж перевести розмову на іншу тему?

Запропонуйте своє педагогічне рішення.

Ситуація 14

Молода вчителька замінила іншу, більш досвідчену, яку діти дуже любили. Першого ж дня роботи один із учнів заявив їй відверто і вороже: «Винам не потрібні, ми хочемо нашу колишню вчительку».

Як учительці слід поводитися, щоб уникнути конфлікту? Оберіть свій варіант поведінки у цей педагогічній ситуації

Ситуація 15

Учень прийшов до школи після хвороби. Хлопчик відвик від школи, нерішуче входить до класу. Вчителька радісно привітала його: «Діти, подивіться, Толя прийшов. Ну, як твоє здоров'я, Толю? Не болить нога? Добре. Тепер ходи обережно». Потім, звертаючись до учнів, запитала: «Діти, куди ж ми посадимо

Толю? Давайте виберемо йому найкраще місце». Учні один поперед одного стали пропонувати хлопчикові місце поруч із собою. Толя стояв сяючий, радісний... Людність, теплота зустрічі підбадьорили його.

Був і інший варіант зустрічі учня в подібній ситуації, при якій вчителька обмежилася тим, що суворо запитала: «Довідку приніс? Поклади на стіл!». *Проаналізуйте дві ситуації і на основі своїх психолого-педагогічних знань спрогнозуйте, як будуть складатися стосунки між учителькою та учнем у першому і в другому випадку?*

Зміст

Передмова	3
Загальні рекомендації щодо підготовки до практичного заняття	4
Теми практичних занять	9
Завдання та методичні рекомендації до практичних занять	9
Тестові завдання для поточного контролю знань	25
Педагогічні ситуації	35